

Моцанська Р. Я., курсант 2-го курсу навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри цивільного права і процесу, кандидат юридичних наук, доцент *Шаповал Л. І.*

ПОНЯТТЯ, ВИДИ Й ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЕВТАНАЗІЇ

Ставлення до навмисного прискорення смерті невиліковного хворого, навіть із метою припинення його страждань, ніколи не було однозначним. Сучасна наука успішно може боротися з багатьма хворобами, повертати людей до повноцінного життя зі стану клінічної смерті, забезпечувати виживання безнадійних новонароджених дітей, продовжувати термін життя за наявності смертельних хвороб, що припиняють здатність організму самостійно справлятися з основними життєво важливими функціями. Водночас наукові відкриття, розв'язуючи певні нагальні проблеми, автоматично породжують додаткові, більш складні, як у технічному, так і моральному контексті.

Англійський філософ Ф. Бекон (1561–1626 рр.) для позначення легкої безболісної смерті запровадив термін «евтаназія». Ідеться про практику припинення (або скорочення) лікарем життя людини, яка страждає на невиліковне захворювання та відчуває нестерпні страждання, на прохання хворого в безболісній або мінімально болісній формі з метою припинення страждань.

Противники евтаназії вважають, що людину треба лікувати до кінця, до тих пір, поки не наступить природна смерть. Адже боротьба за життя навіть помираючого пацієнта – це головне правило клятви Гіппократа, яку дають усі лікарі на початку своєї діяльності.

Прихильники впровадження евтаназії переконані, що цей спосіб дасть змогу позбавити страждань не лише пацієнта, а і його родичів. Інколи евтаназія – це єдиний спосіб допомогти хворим, які помирають від онкологічних захворювань четвертої

стадії, особливо якщо людина сама усвідомлює, що їй залишилося жити всього декілька тижнів.

Виокремлюють два основні види евтаназії:

1) з боку пацієнта:

– добровільна евтаназія, яку здійснюють на прохання пацієнта, що здатен самостійно приймати рішення. Прохання має бути неодноразовим, на основі доброї поінформованості. У США та багатьох інших державах Заходу набули популярності згоди пацієнтів, які в юридичній формі раніше висловили свою думку та побажання на випадок безстрокової коми;

– недобровільна евтаназія, яку здійснюють відносно хворого, що фізично не може повідомити про свої бажання. Рішення про евтаназію приймають на основі рішення родичів;

2) з боку лікаря:

– пасивна форма евтаназії («метод відкладеного шприца»), що полягає в припиненні медичної допомоги, спрямованої на продовження життя. Це суттєво прискорює наближення природної (нерідко болісної) смерті. Таку форму евтаназії іноді розглядають як право пацієнта на добровільну відмову від медичних послуг, операції;

– активна форма евтаназії («метод наповненого шприца»), яку застосовують у разі, коли офіційна особа (лікар) усвідомлено і цілеспрямовано вдається до дій, після яких смерть настає досить швидко (наприклад, введення дози такого препарату, як калію хлорид, який спричиняє зупинку серця; етаміналу натрію, який впливає на центральну нервову систему, викликаючи зупинку дихання).

Існує декілька форм активної евтаназії:

1) «убивство з милосердя», за якого лікар або родичі пацієнта, переймаючись стражданнями тяжкохворого (пацієнт фізично не може висловити власну волю), вводять йому велику дозу препарату, що послаблює його біль. Після цього настає досить швидка та безболісна смерть;

2) самогубство, яке відбувається під керівництвом лікаря. Він готує смертельні ліки, а хворий вводить їх собі самостійно, що призводить до поступового згасання та неминучої смерті;

3) власне активна евтаназія, за якої лікар бере активну участь у настанні смерті хворого, тобто вводить препарат, який призводить до смерті людини (згідно з рішенням страждальця).

Аналіз історичних джерел засвідчує, що явище евтаназії було наявне ще в Спарті, де було задокументовано акти вбивства новонароджених хворих та немічних немовлят шляхом залишення їх у горах за містом як поживу хижим звірам. Така сама доля очікувала і старих, нездатних до воєнних дій людей. Законодавчо легалізація евтаназії відбулась у законах XII таблиць, де було закріплено можливість позбавляти життя неповноцінних новонароджених.

Дещо змінилося ставлення до евтаназії в часи зародження християнства. Це насамперед пов'язано з тим, що християнство як філософсько-релігійне вчення ґрунтується на принципі святості життя. Так, Святий Августин писав: «...ніколи не можна вбивати іншої людини, навіть якби дуже хотілося».

Таке бачення евтаназії зберігалось впродовж усього періоду Середньовіччя, і лише в період Відродження з'явилися нові філософські погляди на проблему життя та смерті людини. Розглядаючи вказану проблему, М. Лютер висловив погляди щодо необхідності зміни структури суспільства. Він перший у XVI ст. написав, що дитина з фізичними вадами є сатанинським плодом без душі, тому її вбивство не буде вважатися злочином.

Проблема евтаназії набула актуальності лише в XX ст., що пов'язано з першим досвідом легалізації евтаназії, а також практикою її здійснення всупереч чинному законодавству. Таким чином, проблема евтаназії – одна з найбільш актуальних і невирішених медичних, етико-філософських та юридичних проблем сучасності.